

Linnéuniversitetet

LÄRARPROGRAMMET

Fritidsgympa

En möjlighet för elever att ta ansvar, initiativ och pröva egna och andras idéer

Examensarbete 15 hp

Grundnivå

Författare: Mevlana Ahmet

Handledare: Elis Weslien

Examinator: Peter Karlsudd

Vårterminen 2018

**Institutionen för
utbildningsvetenskap**

Linnéuniversitetet

Institutionen för utbildningsvetenskap

Arbetets art: Examensarbete, 15 hp

Läraprogrammet

Titel: Leisure gymnastics - An opportunity for students to take responsibility, initiative and to try their own and others' ideas

Författare: Mevlana Ahmet

Handledare: Elis Weslien

ABSTRAKT

Detta utvecklingsinriktade arbete inspirerades av Rönnermans (2012) aktionsforskningspiral och syftet med arbetet var att öka elevers ansvarstagande, initiativtagande samt möjlighet att ta del av egna och andras idéer på fritidsgympan. Eleverna gavs möjligheten att planera och genomföra fritidsgympan för en elevgrupp. Detta område var viktigt att studera och utveckla eftersom forskning visar på att större eget ansvar för lärandet i hög grad kan utveckla elevers självständighet, samarbetsförmåga, självtillit, kreativitet, kritiskt tänkande samt förmågan till ett livslångt lärande. Utifrån de olika dokumentationsmetoderna, bland annat intervjuer och enkäter, som genomfördes med elever och personal framgick det både i nulägesanalysen men även i resultatdelen att eleverna inte var förtjusta i att pröva andra elevers idéer. Trots elevernas negativa attityder att ta del av andras idéer påvisade eleverna betydligt större intresse för att ta ansvar och initiativ på fritidsgympan, som även uppfattades av lärarna efter avslutad studie.

Nyckelord: Ansvar, initiativ, delaktighet, inflytande, fritidsgympan, entreprenöriellt lärande

INNEHÅLL

1	INLEDNING	1
1.1	Syfte	2
2	NULÄGESANALYS	3
2.1	Fritidshemmets utformning	3
2.1.1	Intervjuer med personal	3
2.1.2	Intervjuer med elever	4
2.1.3	Sammanfattning	4
3	TIDIGARE FORSKNING	5
3.1	Entreprenöriellt lärande	5
3.2	Ansvar och initiativ	5
3.3	Progressiv ökning av utmaning	7
3.4	Motivation	7
3.5	Delaktighet och inflytande	8
3.6	Pedagogisk positionering	9
4	METOD	11
4.1	Aktionsforskning	11
4.2	Dokumentation	12
4.2.1	Observation	12
4.2.2	Personliga intervjuer	13
4.2.3	Semistrukturerade gruppintervjuer	13
4.2.4	Enkät	14
4.3	Etiska överväganden	14
4.4	Planering och förarbete	15
4.4.1	Bortfall	16
4.5	Genomförande	16
4.6	Metodanalys	17
5	RESULTAT	18
5.1	Utvärderingsenkät med eleverna som höll i fritidsgympan	18
5.2	Intervju med närvarande lärare	21
5.3	Resultatanalys	23
6	DISKUSSION	24
6.1	Didaktiska implikationer	27
7	REFERENSLISTA	28

8	BILAGOR	31
	Bilaga 1: Missivbrev	31
	Bilaga 2: Vårdnadshavarbrev inklusive blankett.....	32
	Bilaga 3: Planeringsmall	34
	Bilaga 4: Intervjufrågor till lärare.....	35
	Bilaga 5: Intervjufrågor till elever	36
	Bilaga 6: Utvärderingsfrågor/Enkätfrågor	37
	Bilaga 7: Intervjufrågor till närvarande lärare.....	39

1

INLEDNING

Enligt mitt tycke är elever kompetenta individer, därför tror jag att elever kan och behöver utmanas för att anamma nya kunskaper och förmågor som kan vara av betydelsefull karaktär i det framtida livet. Av egna erfarenheter i det vuxna livet är ansvarstagande en kompetens som jag har haft mycket nytta av i mitt liv. Varför inte utmana elever och ge dem möjligheten att utveckla sin förmåga att ta ansvar inom områden som de upplever vara intressanta?

Via detta utvecklingsarbete vill jag därför visa ett alternativt sätt hur entreprenöriellt lärande kan bedrivas på fritidshemmet. Fritidsgympa är ett återkommande moment i veckoplaneringen i den berörda fritidshemsavdelningen där detta utvecklingsinriktade arbete genomfördes. Jag ansåg detta vara ett intressant område att studera eftersom min idé var att skapa ett nytt koncept av fritidsgympa än det som redan erbjöds på skolan. Det nya koncept gick ut på att ge eleverna ökat ansvarstagande och initiativtagande i form av att eleverna fick planera och leda fritidsgympan för en elevgrupp, samtidigt som eleverna gavs möjligheten att pröva egna och andras idéer. Eleverna deltog i såväl planering som genomförande av fritidsgympan. Fritidshemmet ska enligt Skolverket (2014) erbjuda eleverna en meningsfull fritid och stimulera deras lärande och utveckling. Att eleverna får inflytande och görs delaktiga i utformningen av verksamheten är en förutsättning för att de ska uppleva meningsfullhet.

1.1 Syfte

Syftet med utvecklingsarbetet var att öka elevers ansvarstagande, initiativtagande samt viljan att pröva egna och andras idéer under fritidsgympan. Utifrån syftet formulerades följande frågeställningar som en grund för vad som skulle undersökas i utvecklingsarbetet:

- Att påverka elevers ansvarstagande och initiativtagande genom att de får möjligheten att planera och genomföra fritidsgympan
- Att förändra elevers attityder till att vilja pröva egna och andras idéer på fritidsgympan

2 NULÄGESANALYS

I följande kapitel kommer fritidshemmets utformning beskrivas och med hjälp av intervjusvar från elever och personal kommer även fritidsgympans utformning att beskrivas. Inför nulägesanalysen genomfördes det två intervjuer med två lärare (bilaga 4) samt fyra gruppintervjuer (bilaga 5) med totalt 12 elever, alltså tre elever i vardera grupp.

2.1 Fritidshemmets utformning

Utvecklingsarbetet genomfördes på en skola som är belägen i en medelstor stad i sydöstra Sverige med årskurser från förskoleklass upp till årskurs nio. Utvecklingsarbetet genomfördes med årskurs tre på deras fritidshemsavdelning. Avdelningen bestod av fyra årskurs treor; A, B, C och D med cirka 80 inskrivna elever. Avdelningen brukade ha fritidsgymna i idrottshallen en gång i veckan i en timme där två årskurs treor, exempelvis grupp A + B hade fritidsgymna tillsammans och C + D hade fritidsgymna tillsammans. Alltså hade grupp A + B fritidsgymna i 30 minuter och likaså C + D. När dessa grupper hade fritidsgymna var det lärarna som planerade och höll i aktiviteten men alla elever fick komma med förslag på vad de ville göra på fritidsgymnan under fritidsrådet, sedan var det upp till lärarna att bestämma vad det skulle bli för aktivitet.

2.1.1 Intervjuer med personal

Efter avslutad intervju med personalen framgick det att eleverna fått möjlighet att ta ansvar och initiativ inför fritidsgymnan. Detta i form av att skriva upp sig på en lapp om de ville delta på fritidsgymnan, dyka upp i idrottshallen, passa tider, uppföra sig, plocka fram allt material till aktiviteterna som lärarna bad men även plocka undan allt material efter aktiviteterna. Eleverna fick också som ansvar att förklara en viss aktivitet för resterande elever om det var en ny aktivitet där många elever inte kunde reglerna, detta såklart om eleven själv ville. Enligt intervjun med personalen verkade eleverna visa initiativ och intresse för att önska aktivitet, plocka fram och plocka undan material till aktiviteterna och förklara aktiviteter. Eleverna visade en vilja av att ta ansvar och initiativ på fritidsgymnan.

När det handlade om att vilja pröva egna och andras idéer framkom det i intervjun att eleverna helst ville ta del av sina egna idéer och var mindre villiga att ta del av andras idéer. Ibland uppstod det konflikter mellan eleverna men även mellan elever och lärare eftersom vissa elever känt sig orättvist behandlade över att vissa elever fått

sina önskemål valda och andra inte. Det har varit svårt för personalen att uppfylla allas önskemål eftersom det varit många inskrivna elever på fritidshemmet, därför har det alltid slutat med att lärarna valt den aktivitet som majoriteten av eleverna röstat på.

2.1.2 Intervjuer med elever

Elevernas intervjusvar visade att eleverna fått möjligheten att påverka vilken aktivitet som lärarna skulle planera, men alla elever fick inte sin vilja igenom. Det skedde en röstning via handuppräknning mellan enstaka aktiviteter som eleverna tipsat om och som lärarna valt bland. Den aktivitet som fått majoriteten av rösterna blev aktiviteten på fritidsgympan. Röstningen avgjordes under ett fritidsråd som skedde ungefär en gång per månad. Eleverna hade delade uppfattningar om hur lustfyllt det var att delta på fritidsgympan som lärarna höll i. Eleverna tyckte det var roligt ibland, beroende på vilken aktivitet som erbjöds.

Det framkom i intervjun att eleverna i den nuvarande fritidsgympan verkade ha ytterst lite ansvar. Eleverna fick plocka fram och plocka undan material till aktiviteterna, men endast när lärarna bad om det. Eleverna hade även ansvar över sig själva, alltså att de uppförde sig som de skulle eftersom de på fritidsgympan endast hade en chans annars fick de gå tillbaka till fritidshemsavdelningen. Eleverna var dock öppna för förändring och ville "jättegärna" ta mer ansvar i form av att hålla i en aktivitet under fritidsgympan.

2.1.3 Sammanfattning

Sammanfattningsvis gick det att utläsa från intervjusvaren att mängden ansvar skiljde sig enligt lärarna och eleverna. Enligt eleverna var ansvaret ytterst lite då de endast fick plocka fram och undan material men även att hade ansvar över sig själva. Lärarna påpekade att eleverna fick ta ansvar och initiativ i form av att anmäla sig till fritidsgympan, dyka upp i idrottshallen, passa tider, hjälpa till med fram- och bortplockning av material, sköta sig men även att komma med förslag på aktiviteter till fritidsgympan. Gällande elevernas möjlighet att ta del av egna och andras idéer låg större delen av elevernas fokus på att vilja ta del av sina egna idéer. Eftersom eleverna var många och likaså önskemålen gick det endast att uppfylla vissa elevers önskemål och inte andras, detta verkar upplevas orättvist av eleverna vars önskemål inte blev valt. Elevernas tankar kring lärarnas ansvar över fritidsgympan var delade, ibland var det roligt och ibland mindre roligt beroende på vilken aktivitet som erbjöds. Eleverna var öppna för att hålla i en egen aktivitet för elevgruppen.

3 TIDIGARE FORSKNING

I detta avsnitt kommer kopplingar att göras till aktuell forskning som har med utvecklingsarbetets område att göra. Detta kapitel behandlar entreprenöriellt lärande, ansvar och initiativ, progressiv ökning av utmaning, motivation, delaktighet och inflytande samt min pedagogisk positionering.

3.1 Entreprenöriellt lärande

Forskning visar att det entreprenöriella kan läras och inte behöver vara något medfött. Entreprenörskap betraktades under en period som en gåva individer antingen hade eller saknade. Forskare har i efterhand kommit fram till att entreprenörskap kan tränas, läras och stimuleras (Lundqvist, Hallberg, Leffer och Svedberg 2011). Entreprenöriellt lärande är enligt Skolverket (2017) en av skolans viktiga uppgifter där det handlar om att stimulera elevers nyfikenhet, självförtroende och kreativitet. Eleverna ska få möjlighet att pröva egna och andras idéer, lösa problem, arbeta tillsammans med andra men även självständigt. Eleverna ska också få möjlighet att ta ansvar och initiativ för att utveckla ett förhållningssätt som främjar entreprenörskap. Ackesjö (m.fl 2017) skriver om fler kompetenser som kan utvecklas via entreprenöriellt lärande bortsett från de ovanstående, vilka är att fatta beslut, samarbeta, kommunicera, tillvarata möjligheter och förändringar, mod att ta risker samt utveckla och skapa värden. Entreprenöriellt lärande startar i elevens egen motivation och intresse samt handlar om att lära via entreprenörskap.

3.2 Ansvar och initiativ

Skolverket (2017) skriver att de demokratiska principerna som att ta ansvar, kunna påverka samt vara delaktiga gäller skolans alla elever, samt att eleverna "alltid ska ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen". Tidigare forskning pekar på att det är bra att träna ansvarskänsla men endast under förutsättningarna att de ansvarsuppgifter som eleverna får tilldelade ska kännas betydelsefulla för dem. Ansvarsuppgiften måste struktureras så att uppgiften faller om eleverna inte utför det dem ska eller att ansvarsuppgiften står kvar om de utför det dem ska. Om läraren fuskar och lägger sig i elevernas ansvarsuppgift kan eleverna anse ansvaret vara strunt och att ansvaret återfaller på de vuxna (Pihlgren, 2017). Pygmalioneffekten är något Jenner (2004) tar upp, vilket innebär att lärarens förväntningar har en avgörande roll när det gäller att skapa och vidmakthålla elevers motivation. Om en lärare har positiva

förväntningar på sina elever leder det till goda resultat medan om en lärare har negativa förväntningar bidrar det istället till dåliga resultat. Begreppet har att göra med hur någons förväntningar faktiskt kan påverka en annan människas beteende. Positiva erfarenheter av delaktighet leder till att den demokratiska processen betraktas som legitim vilket i sin tur leder till att "viljan att delta" förstärks. Den dynamiska processen skapar vilja att ta ansvar för sig själv och andra, större tolerans, ökad tillit samt ger övning i att samarbeta (Jenner 2004).

Enligt en forskningsstudie går det att utläsa att det är positivt att elever får ta eget ansvar i form av planering eftersom elever förbereds inför högre studier. Det negativa är dock att förmågan att planera inte är enkel kunskap och att en del elever "faller igenom". Det krävs en hel del självmedvetenhet och självdisciplin från eleverna för att få gjort planeringen. Lärare måste träna eleverna i ansvarstagande men för att sammankoppla elevers möjlighet att ta ansvar med deras förmåga att arbeta självständigt måste lärarna komma överens om vilket ansvar som verkar rimligt för eleverna. Eleverna ges optimal möjlighet till ansvar tillsammans med andra och inte i ensamarbete där ansvaret präglas av självständighet. När ansvar ska ges till elever är det viktigt att tänka på deras mognad eftersom elever utvecklas olika. För att elever ska lära sig att ta ansvar måste de progressivt öka sitt ansvar, först får eleverna något litet att ta ansvar för och sedan ökar ansvaret (Dovemarks, 2004).

Scherp och Scherp (2007) skriver om en studie som genomförts på en skola där det råder elevaktiva arbetssätt och elever som får möjligheten att ta ett större eget ansvar för lärandet, att det i hög grad har utvecklat elevers självständighet, samarbetsförmåga, självförtroende, kreativitet, kritiskt tänkande samt förmågan till ett livslångt lärande. Ett arbetssätt som tillhör elevaktiva arbetssätt är *kooperativt lärande*¹ som enligt studier visat sig leda till bättre resultat, bättre självkänsla, bättre samarbetsförmåga, ökat positiva relationer till andra som är olik en själv, förstärkt inre motiv som grund för lärandet, mer hållbara kunskaper, ökad användning av olika perspektiv i lärandet, ökat uppgiftsinriktat beteende etc. Elevaktiva arbetssätt är positivt för eleven eftersom det bidrar till att öka deras inre motivation att lära, förbereder inför det livslånga lärandet, eleven tar ett större eget ansvar för lärandet

---

¹ Kooperativt lärande sker i regel i grupp och en viktig faktor är utvecklingen av sociala kompetenser. En central del i kooperativt lärande är att ta initiativ, ansvar men även utveckla sin förmåga att arbeta tillsammans i grupp som att arbeta självständigt (Kagan & Stenlev, 2017).

men även att detta arbetssätt leder till utvecklandet av egenskaper som ansvarstagande, initiativförmåga, samarbete, kreativitet i högre grad än andra arbetssätt, vilka är viktiga för utvecklandet av vårt framtida samhälle.

3.3 Progressiv ökning av utmaning

Enligt Pihlgren (2017) är det bra att det sker en progression över åren eftersom eleverna kommer att delta i fritidsverksamheten under lång tid. Därför är det bra om eleverna får nya utmaningar med åren så att eleverna inte gör samma saker på samma sätt under alla år de vistas i fritidshemmet. Mørch (2015) skriver att barn och unga ska erbjudas möjligheten att få engagera sig i utmaningar som kan stödja deras utveckling samt deras levnadsbana. Hart (1997) skriver att vilja delta och ha tilltro till sin egen förmåga är en förutsättning för att bli delaktig. Som lärare får man räkna med att det finns elever som är svårengagerade och som inte har tilltro till sin egen förmåga. Då gäller det att som lärare finna situationer som kan erbjuda dessa elever möjlighet att visa sin kompetens.

Genom att ta reda på elevers behov och tidigare erfarenheter, via exempelvis observationer eller formella och informella samtal, kan lärare skapa aktiviteter som bidrar till att utmana eleverna på fritidshemmet men även ge dem möjlighet att utvidga och fördjupa sina erfarenheter och kunskaper. Detta gör att eleverna får möjlighet att pröva aktiviteter och använda sig av förmågor som de känner sig osäkra på eller inte har erfarenhet av (Skolverket, 2014).

3.4 Motivation

Det finns två typer av motivation, den inre- och den yttre motivationen. Den inre motivationen styrs av lust att lära, tillfredsställa sitt kunskapsbehov, behov av förståelse och meningsfullhet men även tillfredsställa sin nyfikenhet. Medan den yttre motivationen styrs av yttre belöningar som godkända resultat, föräldrarnas förväntningar, bra betyg eller andras bedömningar av elevens prestationer. (Giota 1999). Lust är ett begrepp som enligt Dovemarks (2004) knyts till glädje, engagemang, nyfikenhet, lycka, njutning etc. Via lusten kan läraren komma åt elevers "inre motivation och nyfikenhet". Att komma åt elevers inre motivation via lust kan leda till nya idéer hos eleverna som resulterar i att arbetet drivs framåt vilket ger en förutsättning att sträva mot kraven att ha förmåga att arbeta självständigt, ha nyfikenhet och idéer.

Forsking visar att motivation och ansvar går hand i hand. Om eleverna inte känner något ansvar kommer de heller inte känna någon motivation att lära. Motivationen är styrande i vårt beteende och är anledningen till vårt handlande. När eleven väljer en aktivitet eller utsätts för en aktivitet som för eleven upplevs vara meningsfull stärks uppmärksamheten och koncentrationen och den psykiska aktiviteten ökar. Meningsfullhet är motivationens drivkraft och viktig för att lärandeprocesser ska utvecklas (Lundqvist, Hallberg, Leffer och Svedberg, 2011). Enligt Jensen (2015) är det viktigt att eleverna är motiverade för att de ska kunna lära sig. Fritidslärarna ska tidigt anamma elevers behov och intressen, därför är det viktigt att elevernas röst blir hörda i lärarnas planering. Det gäller att som lärare se eleverna som kompetenta individer för att de ska få ökad motivation och lust att lära.

3.5 Delaktighet och inflytande

Skollagen (2010:800, kap 4 - 9 §) skriver att elever ska ges inflytande över sin utbildning, de ska informeras om frågor som rör dem, eleverna ska alltid ha möjligheten att ta initiativ till frågor som har med deras inflytande över utbildningen att göra samt att informationen om deras inflytande ska anpassas efter deras mognad men även ålder. Selbergs (1999) skriver i sin studie att elevinflytande har med samspel mellan elever att göra men även mellan elever och lärare. I inflytande behövs det föras dialoger med de berörda människorna som inflytandet ska delas med. Arnér (2009) skriver att inflytande handlar om att elever ska få möjligheten att påverka sin tillvaro märkbart. Lärarna måste i sådana fall utveckla sitt planerade innehåll med fokus på elevers idéer, initiativ och erfarenheter. Delaktighet innebär enligt Arnér (2009) att ta del av något som någon annan har bestämt. Shier (2001) har skapat en modell med fem nivåer som kan stödja elevers möjlighet till delaktighet. Sammanfattningsvis innebär de fem nivåerna följande:

Nivå 1: Att elever blir lyssnade till när de tar möjligheten att framföra sin åsikt, vilket kräver att lärare faktiskt ägnar sig tid åt att lyssna på eleverna.

Nivå 2: Att elever får stöd i att kunna uttrycka sin syn vad gäller vilja, önskan, erfarenhet etc. För att elever ska våga uttrycka sina åsikter måste lärare agera positivt och visa stöttning gentemot eleverna.

Nivå 3: Att elevers synpunkter tillvaratas av lärarna. Det betyder inte att alla val lärarna gör i verksamheten ska utgå från elevers synpunkter eller att alla synpunkter eleverna lägger fram måste ske.

Nivå 4: Att elever blir involverade och engagerade i processer som innefattar beslutsfattning. Det är först när elever blir aktivt delaktiga i beslutsfattande som de kan utveckla förmågor som att öka deras känsla av tillhörighet, självkänsla, empati och ansvar etc.

Nivå 5: Att elever ska få dela ansvar och makt över de beslut som fattas. Det krävs därför att lärare tillåter eleverna att vara delaktig i beslutsfattandet rakt igenom, åtminstone vid vissa beslutsfattande processer.

Dessa fem nivåer påminner om FN:s konvention om barns rättigheter där det i konventionens artikel 12 står följande:

Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Barnkonventionen (2009)

3.6 Pedagogisk positionering

Lärande och utveckling är något som sker konstant och är något som kan ske på många olika vis. Min pedagogiska positionering tar avstamp i Lev Vygotskijs syn på lärande och utveckling som enligt Säljö (2010) beskrivning handlar om att människan är under utveckling konstant och kan anamma sig kunskap i olika situationer. Utveckling och lärande är ett naturligt tillstånd i människan. Vygotskijs begrepp om *den närmaste proximala utvecklingszonen* går hand i hand med hans tankar om lärande och utveckling, vilket pågår konstant. Begreppet innebär att när en människa väl behärskar en färdighet eller ett begrepp så är människan nära att behärska något nytt. Utvecklingszonen är den zon där Vygotskij tycker att människor är känsliga för förklaringar och instruktioner, därför är det viktigt att som lärare vägleda eleven. Till en början är eleven i behov av stöd från den mer kunnige, där den kunnige ställer frågor till eleven som befäster uppmärksamheten på det som är viktigt för eleven att tänka på (Säljö, 2010). Att eleverna fick möjligheten att ansvara för en aktivitet var nytt och inget som eleverna hade erfarenhet av från fritidsgympan sedan tidigare. Till en början fick eleverna hjälp av mig som kunnig i hur de skulle göra för att därefter försöka på egen hand.

Learning by doing en kunskapsprocess av John Dewey som är ännu ett begrepp jag tar avstamp från i min pedagogiska positionering. Körling (2014) skriver att det handlar om att elever gör nya erfarenheter samt är aktiva i sitt eget lärande. I

kunskapsprocessen behövs det såväl social kunskap som praktisk kunskap. Eleven stimuleras utifrån sin egen erfarenhet genom att läraren ger eleven den tillit som krävs för att han/hon ska utveckla och stärka sitt självförtroende. För att eleverna ska tillägna sig kunskap måste lärandet synliggöras och sättas i fokus. Lundahl (2010) framhäver att Dewey menar att kunskap är något vi tar till oss genom handling där kunskapen ska ha en verklighetsanknytning, det vill säga att kunskapen är användbar för oss. Eleverna fick via aktionerna möjligheten att göra nya erfarenheter där de fick planera och hålla i fritidsgympan. Eleverna var aktiva i sitt eget lärande eftersom de planerade aktiviteten på egen hand. Genom att jag som lärare visade eleverna förtroende om att de kunde klara av uppgiften så stärktes även deras självförtroende.

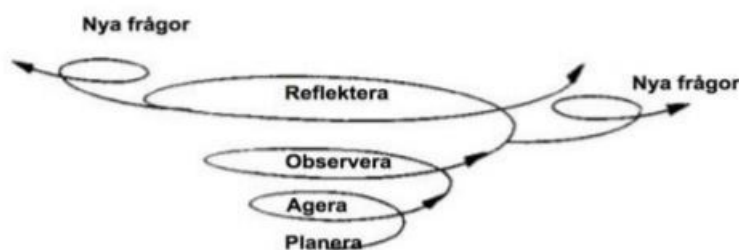
Genom att utgå från Vygotskijs syn på lärande och utveckling samt Deweys syn på kunskapsprocess kan det underlätta för elevernas lärande inom entreprenörskap där Solstad (2000) skriver om generella kompetenserna som handlar om samarbetsförmåga, ansvar, självförtroende, initiativkraft, nyfikenhet, kreativitet, riskvilja samt förmåga till problemlösning.

4 METOD

I detta kapitel presenteras den vilken modell jag tagit teoretiskt avstamp från, de olika kvalitativa dokumentationsmetoderna som använts vilka är observation, personliga intervjuer, semistrukturerade gruppintervjuer och enkät. Därefter kommer etiska överväganden att diskuteras, planering och förarbete av aktionerna som följs upp av de bortfall som uppstått under arbetets gång. Information om hur genomförandet gick till kommer presenteras samt en avslutande metodanalys där styrkor och svagheter i tillvägagångssättet diskuteras.

4.1 Aktionsforskning

Meningen med detta utvecklingsarbete var att arbeta för en förändring på fritidshemmet med hjälp av aktionerna. I en aktionsforskning är det deltagarna som är de centrala och deras deltagande ska vara aktivt och inte passivt. I detta utvecklingsarbete är det eleverna som står i centrum, det är eleverna som planerar och håller i fritidsgympan vilket gör dem mycket aktiva under arbetets gång. Utvecklingsarbetet inspirerades av Rönnermans (2012) aktionsforskningspiral. Spiralen består av fyra steg; *planera, agera, observera och reflektera*.

Figur 1 Aktionsforskningsspiralen (McNiff, 2002, s.57)

Steg 1 handlar om att planera. För att planera aktionsforskningen utgicks det från nulägesanalysen där det framkommit information från intervjun med personalen och eleverna om ett möjligt område att försöka göra en förändring på. Förändringen gäller elevers möjlighet att utveckla kompetenser som ansvarstagande, initiativtagande och möjlighet att pröva egna och andras idéer. Från intervjun som genomfördes med eleverna framgick det att eleverna inte ansåg sig få möjlighet att utveckla de olika kompetenserna i stor utsträckning på fritidsgympan. Här uppkom idén om ett nytt koncept av fritidsgympan där eleverna skulle få planera och hålla i fritidsgympan för att utveckla de olika kompetenserna.

Steg 2 handlar om att agera, vilket i mitt fall handlar om att genomföra mina aktioner tillsammans med eleverna. Eleverna fick i grupper om tre möjligheten att planera och hålla i fritidsgympan för elevgruppen totalt fyra gånger under två veckors tid. Efter aktionerna genomfördes en utvärderingsenkät tillsammans med eleverna för att ta del av deras tankar kring upplägget och via elevernas enkätsvar gick det att förstå vad som skulle förbättras till nästa gång.

Steg 3 i aktionsforskningsspiralen är observation, vilket för mig skedde under studiens gång. Det observerades mycket hur eleverna agerade under planeringen och genomförandet av fritidsgympan. Ibland förekom det att vissa elever "tog över" planeringen och genomförandet, vilket ledde till att eleverna fick påminnas om att alla skulle få möjligheten att planera och genomföra sin egen aktivitet.

Steg 4 i spiralen är att reflektera, vilket berörs i diskussionsdelen i arbete. Mina reflektioner cirkulerade kring frågorna *varför* det blev som det blev och *hur* det skulle kunna göras bättre till nästa gång. För att kunna reflektera användes elevernas enkätsvar samt intervjusvar av personalen. Intervjuerna som skedde med elever och personal inför nulägesanalysen kom även till användning under reflektionen eftersom resultaten från aktionerna kunde jämföras med resultaten från nulägesanalysen.

4.2 Dokumentation

Under arbetets gång har olika sorters dokumentationsmetoder använts, bland annat observation, olika former av intervjuer samt en enkät.

4.2.1 Observation

Under utvecklingsarbetets gång observerades de olika aktionerna. Det finns olika typer av observationer men den observation som arbetet utgick från var *deltagande observation*. Denscombe (2016) menar att denna typ av observation används av forskare för att undersöka olika kulturer, livsstilar samt övertygelser i sociala grupper. Det positiva med deltagande observation är att det är en diskret datainsamlingsmetod som sker under naturliga förhållanden. I mitt fall observerade jag en grupp där jag fick möjligheten att se händelser och kulturen på ett detaljerat sätt. Den forskningsetik och de riktlinjer jag tog hänsyn till var att ingen av eleverna skulle lida av mitt användande av det observerade materialet, samt att jag inte på något sätt skulle avslöja deltagarnas identitet. Observationerna antecknades inte via

något observationsschema, det var endast enstaka kommentarer av eleverna som jag tyckte lät intressanta som antecknades.

4.2.2 Personliga intervjuer

Personliga intervjuer är den mest förekommande intervjun och den går ut på att en forskare möter en informant. Fördelen med personliga intervjuer är att alla synpunkter och uppfattningar endast kommer från en person, alltså den intervjuade, som inte kan påverkas av andras åsikter. Nackdelen blir att antal åsikter och synpunkter begränsas. Intervjun är enkel att sätta sig in i eftersom forskaren endast behöver ta hänsyn till en persons idéer och endast en person att ledsaga (Denscombe, 2016). Mina personliga intervjuer skedde med två lärare på avdelningen för att få svar på elevernas nuvarande möjlighet till ansvarstagande, initiativtagande, möjlighet till att testa egna och andras idéer. Dessa intervjuer gjordes i samband med nulägesanalysen för att få en bredare inblick i hur lärarna arbetade med dessa olika kompetenser. Lärarnas svar dokumenterades skriftligt på ett papper under intervjun.

4.2.3 Semistrukturerade gruppintervjuer

Semistrukturerade gruppintervjuer är en sammanslagning av semistrukturerade intervjuer och gruppintervjuer. Denscombe (2016) menar att semistrukturerade intervjuer har färdigformulerade frågor som ska besvaras av respondenterna. I denna typ av intervju får respondenterna större möjlighet att prata mer fritt om frågorna och som forskare vara mer flexibel med frågornas ordningsföljd. Betoningen ligger på den intervjuade som utvecklar sina synpunkter.

I en gruppintervju menar Denscombe (2016) att antalet deltagare i forskningen ökar automatiskt, vilket även kan ge fördelar i form av representativiteten i data. Fördelen med att fler deltagare inkluderas i undersökningen är att variationen av åsikter och erfarenheter ökar. En gruppintervju kan utformas på samma vis som en personlig intervju, alltså att intervjuaren står i centrum. Skillnaden i en gruppintervju blir att en ställd fråga inte enbart får ett svar utan kan få fyra svar av fyra personer. Dessa intervjuer genomfördes med eleverna innan aktionerna för att få information till nulägesanalysen men där dessa intervjusvar också utgjorde resultat. Totalt genomfördes fyra gruppintervjuer med tre elever åt gången och de gick till som en personlig intervju men där skillnaden var att det inkom fler svar från eleverna men där det även uppstod en fördjupad inblick i elevernas tankar kring frågorna. Eleverna fick möjligheten att prata mer öppet om frågorna samt utveckla sina svar, vilket fick mig att förstå deras tankar på ett djupare plan. Alla svar från eleverna

dokumenterades även här skriftligt under intervjun för att det skulle vara enkelt för mig att komma ihåg det som sades.

4.2.4 Enkät

Att använda enkät som redskap är enligt Björkdahl-Ordell och Dimenäs (2007) intressant att använda sig av när man ska undersöka elevers attityder till olika företeelser. Enkäter är till fördel om forskare vill jämföra olika grupper. Håkansson (2017) skriver att enkäter är positivt att använda sig av om man vill få svar från många personer. Det kan finnas fasta svarsalternativ där personen som ska fylla i enkäten kan markera ett eller flera alternativ. I enkäten som delades ut till eleverna fanns det fasta alternativ där eleverna skulle fylla i endast ett alternativ per fråga. Fördelen med att jag var närvarande när enkäten fylldes i var att eleverna som tyckte vissa frågor var svåra att förstå enkelt ställde frågan direkt till mig. Enkäten användes i detta arbete som en utvärdering, därav kommer benämningen *utvärderingsenkät* men även *enkät* att användas i arbetet. Enkäten innehöll inga namn därför garanterades eleverna konfidentialitet. Enkätsvaren kommer i resultatdelen presenteras som kvantitativ data i form av cirkeldiagram.

4.3 Etiska överväganden

Vetenskapsrådet (2002) framför fyra forskningsetiska principer som är viktiga att ta hänsyn till under ett utvecklingsarbete som detta. *Informationskravet* innebär att den som utför undersökningen måste informera deltagarna om arbetets syfte samt hur undersökningen i stora drag kommer att genomföras. Det ska tydligt framgå att deltagandet är frivilligt samt att de insamlade uppgifterna inte kommer att användas i annat syfte än forskning. Eleverna informerades under fritidshemstiden vad utvecklingsarbetet hade för syfte samt hur det skulle genomföras. Informationen om att deltagandet var frivilligt framfördes, likaså informationen gällande att all insamlad information endast skulle användas till detta arbete samt kommer att raderas när arbetet blivit godkänt.

Samtyckeskravet innebär att deltagarna måste lämna samtycke om sin medverkan i studien. Enligt samtyckeskravet ska barn och ungdomar under 15 år ha godkännande från vårdnadshavare. Eleverna ska självständigt bestämma på vilka villkor och hur länge de ska delta i studien. De ska även ha möjligheten att avbryta sin medverkan i studien utan att påverkas av negativa påföljder (Vetenskapsrådet, 2012). I detta fall gick deltagarna i årskurs tre och alla elever var under 15 år vilket innebar att elevernas vårdnadshavare behövde godkänna deras medverkan i studien. Ett informationsbrev ämnat till vårdnadshavarna med tillhörande blankett gällande

utvecklingsarbetet delades ut en vecka innan aktionsstart (se bilaga 2). Även ett missivbrev skickades till skolans rektor för att delvis informera om utvecklingsarbetet men även få ett godkännande på att utvecklingsarbetet fick genomföras.

Konfidentialitetskravet innebär att all insamlad data om deltagarna förvaras av forskaren så att den blir oåtkomlig för obehöriga. Det är forskarens uppgift att det publicerade resultatet inte på något sätt ska vara möjlig för obehöriga att kunna identifiera deltagarna. Mitt material kommer inte under några omständigheter offentliggöras så att obehöriga kan ta del av det. Inga namn på elever, fritidshemsavdelning eller skola offentliggörs i detta arbete vilket underlättar för deltagarna att inte kunna bli identifierade. Detta gör det även enkelt att uppfylla det sista kravet som Vetenskapsrådet (2002) nämner vilket är *Nyttjandekravet* som innebär att all insamlad data om deltagarna inte får användas för kommersiellt bruk eller andra icke-vetenskapliga syften. Den insamlade datan ska enbart användas för forskningsändamål.

4.4 Planering och förarbete

En vecka innan aktionerna startade anordnades ett möte tillsammans med fritidshemspersonalen där vi tillsammans samtalade om det tänkta utvecklingsarbete och min då preliminära planering. Avdelningen hade endast tillgång till idrottshallen en gång i veckan, varje måndag, vilket enligt mig inte var tillräckligt med tid för att genomföra aktionerna under. Några dagar efter samtalet med fritidshemspersonalen kontaktades en annan avdelning på skolan som hade tillgång till idrottshallen varje fredag. Den avdelningen fick förfrågan om de kunde avstå från sin fritidsgympa-tid i idrottshallen och istället erbjuda mig den tiden. Avdelningen gick med på att erbjuda mig deras tid i idrottshallen på fredagar. Detta resulterade i att eleverna fick möjligheten att delta på fritidsgympan två dagar i veckan, en timme på måndagen och en timme på fredagen, vilket resulterade i två timmars fritidsgympa i veckan.

Under mötet beslutades det att alla fyra klasser på avdelningen inte skulle delta på fritidsgympan under dessa två veckor, det var endast två klasser som skulle få möjligheten att delta. Anledningen till att endast två klasser fick delta på utvecklingsarbetet berodde på att det annars skulle bli alldeles för många deltagande elever. Fritidshemspersonalen beslutade att klass A och C skulle få möjligheten att delta på utvecklingsarbetet, alltså totalt cirka 40 elever. Av dessa 40 elever var medverkan frivillig och de elever som ville delta fick möjligheten att skriva upp sig på en lista, vilket eleverna hade erfarenhet av att göra sedan tidigare.

4.4.1 Bortfall

Det delades ut cirka 40 vårdnadshavarbrev med tillhörande blankett varav 14 blanketter lämnades tillbaka där alla 14 blanketter var godkända av vårdnadshavarna. Det var alltså 26 blanketter som inte lämnades in av eleverna ifyllda av vårdnadshavarna. Utifrån de 14 godkända blanketterna som inkom skapades ett schema för när eleverna skulle få möjlighet att hålla i fritidsgympan. En elev skulle inte vara närvarande på fritidshemmet de veckorna därmed togs eleven bort från schemat. En annan elev drog tillbaka sin medverkan och valde att göra annat och en tredje elev var sjuk när det var dennes tur att hålla i fritidsgympan, vilket var sista tillfället. Totalt blev det tre bortfall och det resulterade i elva elever som blev intervjuade och som höll i fritidsgympan. Det blev även bortfall när utvärderingsenkäten skulle fyllas i av eleverna efter fritidsgympan. Två elever slutade för dagen innan utvärderingsenkäten hann fyllas i, därför blev det totalt nio elever som svarade på utvärderingsenkäten.

4.5 Genomförande

De elever som hade lämnat in en godkänd blankett av deras vårdnadshavare fick möjligheten att planera och genomföra varsin aktivitet på fritidsgympan. Eleverna fick tillsammans i gruppen fylla i en mall som hade konstruerats i förväg (se bilaga 3) där respektive elev fick skriva sitt namn, vilken aktivitet de ville hålla i samt vilket material som skulle behövas vid genomförandet av aktiviteten. Denna mall utgjorde även arbetets sidodokumentation. Jag som vuxen fanns alltid närvarande och hade i uppgift att vara objektiv och inte blanda mig i. Eleverna guidades genom mallen och fick stöd om något uppfattades vara svårt eller otydligt. Eleverna förklarade sina aktiviteter för varandra för att de skulle vara väl förberedda om vad som skulle ske under fritidsgympan och vilket material och redskap som skulle plockas fram. När eleverna hade planerat färdigt inför fritidsgympan gick de ner till idrottshallen tidigare än resterande elever för att förbereda sina aktiviteter. Vissa elever valde att plocka fram allt material själva medan andra tog hjälp av elevgruppen. När eleverna som hade hand om fritidsgympan var redo att ta emot elevgruppen var det dem som hade ansvaret över fritidsgympan och ljudvolymen men även att det var ordning och reda i idrottshallen. Självklart fanns jag närvarande som stöd för eleverna när det behövdes och kunde säga till innan något gick "över styr".

Efter varje fritidsgympan-pass genomfördes en utvärdering tillsammans med de tre eleverna som hållit i fritidsgympan (se bilaga 6). Detta gjordes för att ta reda på hur det kändes för eleverna att pröva sina egna idéer samt tagit ansvar och initiativ.

Utvärderingen skedde via en enkät som de fick fylla i skriftligt, dock lästes frågorna upp muntligt eftersom vissa frågor visades vara svårt formulerade för eleverna.

Under aktionerna fanns det alltid en närvarande ordinarie lärare på plats tillsammans med mig och elevgruppen i idrottshallen eftersom jag inte fick vistas ensam med eleverna. Totalt var det två lärare som var med vid olika tillfällen. Dessa lärare intervjuades för att ta reda på om det skett någon förändring i elevers ansvarstagande, initiativtagande samt vilja att pröva egna och andras idéer (bilaga 7).

4.6 Metodanalys

När alla intervjuer hade genomförts insåg jag både styrkor och svagheter i tillvägagångssättet. Styrkorna i tillvägagångssättet var de genomförda intervjuerna med både elever och personal vilket gav information om hur mycket ansvar och initiativ eleverna hade samt en inblick i elevers attityder till att vilja pröva egna och andras idéer. Utvärderingsenkäten som genomfördes med eleverna var också en styrka eftersom den gav svar på elevernas upplevelse av det nya konceptet av fritidsgympan. Det var också i utvärderingsenkäten som bristera trädde fram. Många elever förstod inte riktigt alla enkätfrågor vilket ledde till att de läste upp muntligt och formulerades om för att underlätta för eleverna. Ännu en brist i metoddelen var att observationerna inte antecknade kontinuerligt. Endast enstaka intressanta citat antecknades men nu i efterhand insåg jag att det alltid är bra att anteckna för mycket än för lite. Vårdnadshavarbrevet samt den medföljande blanketten som delades ut en vecka innan aktionsstart varit också en bristande del i tillvägagångssättet. En vecka var inte tillräckligt med tid för att samla in alla blanketter från eleverna. Det tog mycket längre tid än förväntat vilket kan vara anledningen till att det endast kom in 14 ifyllda blanketter.

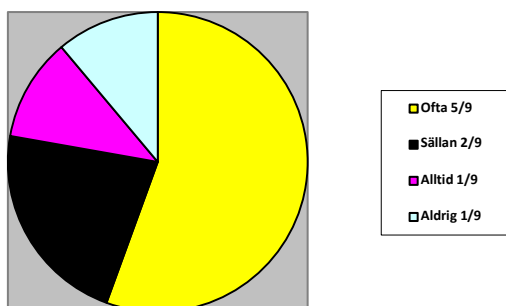
5 RESULTAT

I detta kapitel presenteras resultaten från de undersökningsmetoder som använts under aktionerna. Det som kommer presenteras är elevernas enkätsvar i form av cirkeldiagram samt intervjusvar av de närvarande lärarna.

5.1 Utvärderingsenkät med eleverna som höll i fritidsgympan

Enkätsvaren som presenteras i följande avsnitt är nio elevers svar på enkätfrågorna oberoende av vilken grupp eleverna tillhörde under planerandet och genomförandet av fritidsgympan. Resultaten är sammanfattade i cirkeldiagram.

1. Känner du att du har fått bestämma din aktivitet själv under planeringen och genomförandet av fritidsgympan?

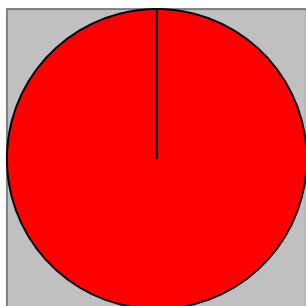
5 av 9 elever har svarat *Ofta*.

2 av 9 elever har svarat *Sällan*.

1 av 9 elever har svarat *Alltid*.

1 av 9 elever har svarat *Aldrig*.

2. Hur tycker du att det har varit att få planera och genomföra fritidsgympan?

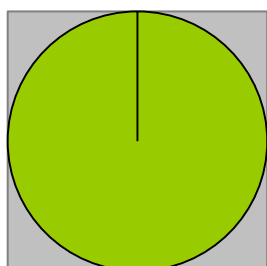
■ Mycket bra 9/9

9 av 9 elever har svarat *Mycket bra*.

0 av 9 elever har svarat *Bra*.

0 av 9 elever har svarat *Mindre bra*.

3. Tycker du att fritidsgympan har lett till att du vill ta mer ansvar för planering av aktiviteter på fritidsgympan?

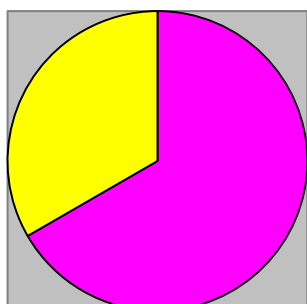
■ Ja 9/9

9 av 9 elever har svarat *Ja*.

0 av 9 elever har svarat *Kanske*.

0 av 9 elever har svarat *Nej*.

4. Känner du att du har fått stöd utav mig under planeringen och genomförandet av fritidsgympan när du har behövt?

■ Alltid 6/9
■ Ofta 3/9

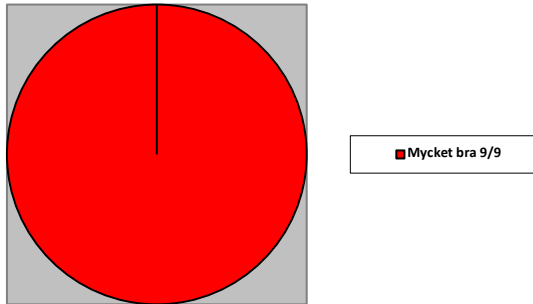
6 av 9 elever har svarat *Alltid*.

3 av 9 elever har svarat *Ofta*.

0 av 9 elever har svarat *Sällan*.

0 av 9 elever har svarat *Aldrig*.

5. Hur tycker du att det har varit att få ta ansvar för en aktivitet?

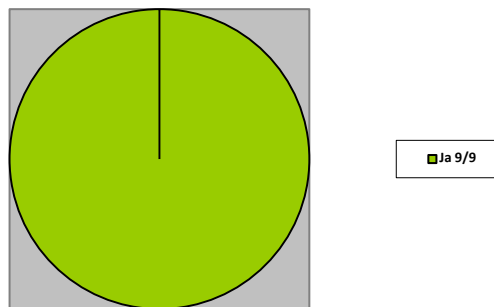

9 av 9 elever har svarat *Mycket bra*.

0 av 9 elever har svarat *Bra*.

0 av 9 elever har svarat *Mindre bra*.

6. Skulle du kunna tänka dig leda fler aktiviteter på fritidsgympan?

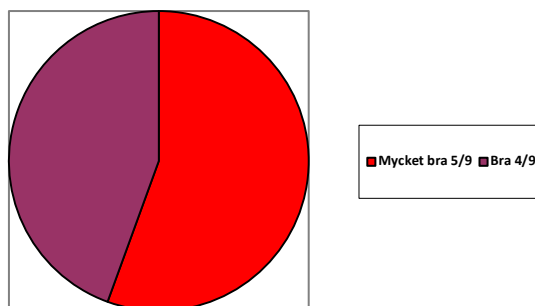

9 av 9 elever har svarat *Ja*.

0 av 9 elever har svarat *Kanske*.

0 av 9 elever har svarat *Nej*.

7. Hur fungerade samarbetet i gruppen?

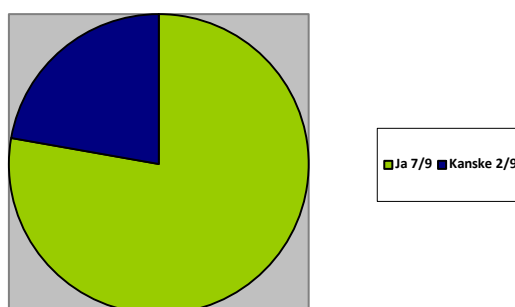

5 av 9 elever har svarat *Mycket bra*.

4 av 9 elever har svarat *Bra*.

0 av 9 elever har svarat *Mindre bra*.

8. Skulle du kunna tänka dig delta på fritidsgympan som någon annan elev planerat?

7 av 9 elever har svarat *Ja*.

2 av 9 elever har svarat *Kanske*.

0 av 9 elever har svarat *Nej*.

5.2 Intervju med närvarande lärare

De frågor som ställdes till två lärare som var närvarande under fritidsgympan syftade till att få fram information om det skett någon förändring i elevers ansvarstagande, initiativtagande samt vilja att pröva egna och andras idéer efter aktionerna. Frågorna som ställdes och de svar som framkom var följande:

1. Har du märkt någon förändring i elevers ansvarstagande och initiativtagande på fritidsgympan efter min studie?

Svar från lärare 1: "Det har inte skett en stor förändring men den förändring som jag kan se är att vissa elever vill ta för sig mer på fritidsgympan och gärna hjälpa till med framplockningen av material."

Svar från lärare 2: "Den förändring jag kan se är att eleverna är mer intresserade av att bidra med hjälp när vi lärare ska plocka fram redskap och annat material inför de olika aktiviteterna på fritidsgympan. Större förändring än så kan jag inte säga att jag personligen har märkt av."

2. Har eleverna efter mitt utvecklingsarbete visat något tecken på att vilja ta mer ansvar och initiativ på fritidsgympan?

Svar från lärare 1: "Absolut. Jag har haft flera elever som kommit fram till mig efter ditt utvecklingsarbete och frågat om de får möjligheten att välja aktivitet på fritidsgympan. Sen har jag haft elever som gärna velat presentera vår valda aktivitet för elevgruppen. Så absolut har vi märkt en liten skillnad i att de på eget initiativ vill ta mer ansvar."

Svar från lärare 2: "Ja, jag har haft ett flertal elever efter mig som deltog på fritidsgympan när du hade ditt projekt som har frågat om de får hålla i fritidsgympan igen. Det för mig är ett tecken på att de tar initiativ till att vilja ta mer ansvar."

3. Har det skett någon förändring i elevers attityder till att vilja ta del av andra elevers idéer på fritidsgympan jämfört med hur det var innan min studie startade då eleverna var mindre positivt inställda till det?

Svar från lärare 1: "Nja, alltså eleverna vill gärna testa sina egna idéer men de är ändå motiverade att ge andras idéer en chans."

Svar från lärare 2: "Både ja och nej. Eleverna vill fortfarande främst verkställa sina egna idéer i någon form av aktivitet och är mindre öppna för att testa andra elevers idéer. Jag har märkt att det finns en vilja att testa andras idéer men den största viljan ligger fortfarande i att pröva sina egna idéer."

5.3 Resultatanalys

När det kommer till elevers ansvarstagande och initiativtagande framkom det från intervjuerna med lärarna innan och efter aktionerna att eleverna fortfarande visar initiativ. Eleverna visar initiativ i form av att vilja plocka fram material, förklara aktiviteter och de påvisar även att de vill ha ett ökat ansvar i och med att de vill planera och hålla i aktiviteter på fritidsgympan. Detta är ett tecken på att aktionerna bidragit med en förändring vad gäller att vilja pröva sina egna idéer men också att vilja ta ökat ansvar och initiativ. Elevgruppen som deltog verkar ha uppskattat det nya konceptet och gärna vill pröva planera och genomföra en aktivitet på fritidsgympan. Elevers attityd verkar inte ha förändrats till att vilja pröva andras idéer. Detta kan bero på att eleverna inte fått en rättvis möjlighet att ta del av andras idéer.

Utifrån de observationer som genomfördes kan jag tydligt se vilka dilemman som uppstod. Vissa elever tog mer plats än andra elever vilket gjorde att eleverna som tog mer plats "körde över" de eleverna som inte tog lika mycket plats. Jag försökte upprepade gånger påpeka för eleverna att alla skulle välja den aktivitet som de själva tyckte om och ville hålla i, trots det fanns det elever som gärna gjorde det som kompiserna sa. Många gånger pratade eleverna i mun på varandra när de skulle presentera sina aktiviteter där återigen de elever som inte vågade säga ifrån hamnade i kläm. Även här fick jag upprepade gånger påminna eleverna om att alla skulle presentera sin egen aktivitet.

Via cirkeldiagrammen går det att utläsa att samarbetat har fungerat mycket bra enligt vissa elever medan samarbetet inte fungerat lika bra enligt andra elever. Möjligheten att bestämma över sin egen aktivitet har varit frågan som inte fått lika positiva svar som resterande frågor i enkäten vilket enligt mig kan bero på olika faktorer. Delvis att vissa elever bestämt mer än andra, vilket går att utläsa i diagrammet, men även att jag borde varit ännu tydligare med att eleverna skulle få bestämma över sin aktivitet själv.

6

DISKUSSION

Detta utvecklingsinriktade arbetets aktioner genomfördes alldeles för få gånger för att det skulle ske en tydlig förändring. Om aktionerna hade pågått under en längre tid, exempelvis under en till två terminer, hade resultatet kunna se annorlunda ut. Att eleverna fick möjligheten att planera och genomföra en aktivitet kan kopplas till begreppet *Learning by doing* där Dewey menar att kunskap uppnås genom görandet (Körling, 2014). Genom att eleverna fick möjligheten att hålla i sin aktivitet utvecklade de sina kompetenser att ta ansvar, arbeta självständigt och förhoppningsvis att utveckla sitt självförtroende. Det som tydligt framgick i studien var att elevers attityder till att pröva andras idéer inte förbättrades. Det som skulle kunna gjorts annorlunda hade varit att prata med eleverna om varför de inte ville ta del av andras idéer och sen arbetat förebyggande därifrån. Påvisa för eleverna hur viktigt det är att försöka visa engagemang och åtminstone ge varandras idéer ett försök.

När det kommer till elevers ansvarstagande och initiativtagande verkar eleverna fortfarande efter mina aktioner visa initiativ på att vilja ta ansvar genom att plocka fram material och förklara aktiviteter. Här tycker jag att det är viktigt att lärare utgår från Shiers (2001) modell och faktiskt bemöter elevernas vilja positivt för att inte gå miste om deras initiativtagande. Om viljan hos eleverna finns att ta initiativ kan det underlätta viljan att ta ansvar. Att eleverna har fått möjligheten att pröva ett entreprenöriellt lärande har bidragit till att eleverna fått möjligheten att utveckla ett flertal kompetenser. Främst har eleverna fått möjligheten att utveckla sitt ansvarstagande, initiativtagande men även pröva egna och andras idéer (Ackesjö, 2017). De kompetenser som jag inte framhävt lika mycket i denna studien men som eleverna har fått möjligheten att utveckla är sin samarbetsförmågan, att fatta beslut och deras kommunikativa förmåga. Dessa aktioner har bidragit till elevernas möjligheten att pröva och utveckla många förmågor.

I tidigare forskning nämndes det att det är positivt att träna ansvarskänsla så länge ansvarsuppgifterna känns betydelsefulla (Pihlgren, 2017). Under aktionerna var det väldigt viktigt för mig att visa eleverna att deras ansvarstagande var viktigt för att fritidsgympan skulle flyta på, därför försökte jag att inte ta över elevernas ansvarsuppgift. Elevernas största ansvar i denna studien var att planera en aktivitet och sen presentera den för elevgruppen. Till en början fick eleverna hjälp av mig som kunnig i hur de skulle göra för att därefter försöka på egen hand, vilket kan kopplas till Vygotskijs syn på lärande och utveckling (Säljö, 2010). Under aktionerna gick det bra med elevernas ansvarstagande eftersom eleverna faktiskt ville hålla i sina aktiviteter, det var ingen elev som inte ville hålla i sin aktivitet.

Pihlgren (2017) nämner att det är bra att elever inte får göra samma saker på samma vis under alla år de vistas i fritidshemmet, därför anser jag denna progression vara ett utmanande sätt att arbeta för elevernas bästa utifrån deras mognadsnivå. Mørch (2015) nämner att elever ska få möjligheten att intressera sig i utmaningar som kan stödja deras utveckling. Med tanke på att eleverna innan min studie fick möjligheten att ta lite ansvar på fritidsgympan blev mitt konceptet på fritidsgympan en progressiv ökning i deras ansvarstagande, vilket Pihlgren (2017) skriver positivt om. Trots att eleverna fått lite ansvar sedan innan var det nytt för eleverna att planera och hålla i en aktivitet på fritidshemmet.

Under planeringstillfället märkte jag att vissa elever i planeringsgrupperna tog mer plats än de andra eleverna där vissa elever ville bestämma mycket om hur hela fritidsgympan skulle se ut. Istället för att varje elev i gruppen skulle få planera varsin aktivitet fanns det en elev i vardera grupp som gärna ville bestämma alla aktiviteter. Detta beteende visade sig även under genomförandet av aktiviteterna där meningen var att varje elev skulle presentera sin planerade aktivitet, men riktigt så blev det inte. Vissa elever introducerade gärna kompisarnas aktiviteter utan att ha frågat varken kompiserna som hade planerat aktiviteten eller mig. Vissa elever sa ifrån i stil med "Nej, nu är det min tur att prata, du har redan pratat om din lek". De elever som inte riktigt vågade säga ifrån stod mest vid ett hörn och lyssnade på kamraten som började presentera dennes aktivitet. Då fick jag ingripa och påminna att alla elever som hade planerat en aktivitet skulle få möjligheten att presentera sin planerade aktivitet själv. Lundqvist, Hallberg, Leffer och Svedberg (2011) skriver att motivation och ansvar går hand i hand så om eleverna inte känner något ansvar kommer de heller inte känna någon motivation att lära. Motivationen är styrande i vårt beteende och är anledningen till vårt handlande. Meningsfullhet är motivationens drivkraft och viktig för att lärandeprocesser ska utvecklas. Genom mitt ingripande när eleven fått tillbaka sitt ansvar kan jag ha fått eleven att uppleva meningsfullhet och därmed ökat elevens motivation.

Att låta eleverna sitta och planera i grupp trodde jag skulle leda till positiva konsekvenser men eftersom vissa elever inte fick möjligheten att riktigt bestämma över sina aktiviteter själva utan påverkades av kompisarnas åsikter blev det lite problematiskt. Tanken var att eleverna skulle få möjligheten att verkställa sina idéer i praktiken. Istället kunde jag låtit eleverna sitta vid varsitt bord och planera för sig själva för att sedan sätta sig i gruppen och informera varandra om vad de hade planerat. På så vis tror jag inte att någon elev hade drabbats av någon annans åsikter än sina egna. Det positiva var att eleverna gavs möjligheten att planera och genomföra fritidsgympan eftersom syftet var att de skulle utveckla sitt ansvarstagande. Enligt läroplanen (2017) ska undervisningen utveckla elevernas

förmåga att ta eget ansvar. Genom att eleverna får möjligheten att delta i planering och utvärdering av undervisningen utvecklar de sin förmåga att ta ansvar och utöva inflytande.

Jag tror att om eleverna blir bekräftade av lärare, lyssnade på, får möjligheten att utveckla sitt ansvarstagande och delaktighet när det kommer till beslutfattande och att få inflytande genom att sätta sina idéer i verk, tror jag att eleverna kan växa som individer och därmed öppna upp sig för att vilja ta del av kamraternas idéer. Jag personligen tror att allt börjar hos lärarnas pedagogiska positionering. Om jag ska utgå från en del av min pedagogiska grundsyn ska alla elever ses som kompetenta individer där alla elever ska bemötas respektfullt och bli lyssnade på. Lärare ska vara en förebild för eleverna och finnas där som en trygghet och ha ett handledande förhållningssätt. Lärare ska vara nyfikna och tillåtande av det eleverna vill göra för att i framtiden öppna upp en möjlighet hos eleverna att själva bemöta andra respektfullt och vara nyfikna och accepterande av andras idéer. Detta kan kopplas till det som Skollagen (2010:800, kap 4 - 9 §) skriver om, alltså att elevernas ska få inflytande över sin utbildning och ska inkluderas i frågor som har med deras inflytande att göra. Eleverna ska alltid ha möjligheten att ta initiativ till frågor som har med deras inflytande över utbildningen att göra.

6.1 Didaktiska implikationer

Jag tror att det kan ske tydliga förändringar i elevers attityder om detta utvecklingsarbete får ta sin tid i verksamheten. Eleverna behöver få fler tillfällen på sig att planera och genomföra fritidsgympan men framförallt få fler möjligheter att ta del av andras idéer för att studien ska få rättvisa svar gällande elevers attityder till att pröva andras idéer. Om denna studie får möjligheten att återigen genomföras i en fritidsverksamhet borde mer fokus läggas på hur elevernas attityder att ta del av andras idéer är och därmed arbeta vidare därifrån. Under genomförande av detta utvecklingsarbete har det väckts en framtida forskningsfråga som lyder följande:

Hur kan elevers attityder till att vilja pröva andras idéer utvecklas?

7 REFERENSLISTA

- Ackesjö, Helena (2017). *Entreprenöriell fritidspedagogik: att bygga handlingskraft, mod, självförtroende och motivation*. Första upplagan Stockholm: Liber
- Arné, Elisabeth (2009). *Barns inflytande i förskolan: en fråga om demokrati*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Barnkonventionen: FN:s konvention om barnets rättigheter*. (2009). Stockholm: UNICEF Sverige
- Björkdahl Ordell, Susanne & Dimenäs, Jörgen (2007). *Lära till lärare: att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Denscombe, Martyn (2016). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 3., rev. och uppdaterade uppl. Lund: Studentlitteratur
- Dovemark, Marianne (2004). *Ansvar - flexibilitet - valfrihet: en etnografisk studie om en skola i förändring*. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2004
- Falk-Lundqvist, Åsa. Hallberg, Per-Gunnar. Leffler, Eva & Svedberg, Gudrun (2011). *Entreprenöriell pedagogik i skolan: drivkrafter för elevers lärande*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. (2002). Stockholm: Vetenskapsrådet Tillgänglig på Internet: http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf
- Giota, J. (1999). Children's Reason for Being in School and Learning *A Swedish-Dutch Comparative Study: Comparisons with a Study by Wentzel*. Paper presented at the ninth European Conference on Developmental Psychology. Spetses, Greece: September
- Hart, Roger (1997). *Children's participation: The theory and practices of involving young citizens in community development and environmental care*. London
- Håkansson, Jan (2017). *Systematiskt kvalitetsarbete i förskola, skola och fritidshem: strategier och metoder*. Andra upplagan [Lund]: Studentlitteratur
- Jenner, Håkan (2004). *Motivation och motivationsarbete: i skola och behandling*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling
- Jensen, M. Motivation och lärande. (2015). I A. S. Pihlgren (red.), *Fritidshemmet och skolan: Det gemensamma uppdraget*. Lund: Studentlitteratur
- Kagan, Spencer & Stenlev, Jette (2017). *Kooperativt lärande: samarbetsstrukturer för elevaktiv undervisning*. Upplaga 1 Lund: Studentlitteratur

Körling, M.K. (2014). Att tänka om det vi gör. Burman, Anders (Red.) *Den reflekterande erfarenheten; John Dewey om demokrati, utbildning och tänkande*. Stockholm, Elanders.

Lundahl, C. Bedömning - Att veta vad andra vet. (2010). I: U. Lundgren, R. Säljö & C. Liberg (red.) *Lärande, Skola, Bildning - Grundbok för lärare*. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011: reviderad 2017. (2017). [Stockholm]: Skolverket. Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3813>

McNiff, Jean (2002). *Action research principles and practice*. London: RoutledgeFalmer

Mørch, S. Fritiden och dess pedagogik. (2015). I: P. Hviid & C. Højholt (red.). *Fritidspedagogik med barnperspektiv*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Pihlgren, A.S. Barns inflytande och värdegrund. (2017). I: A.S Pihlgren (red.) *Fritidshemmet: fritidslärares uppdrag på fritidshemmet och i skolan*. Andra upplagan Lund: Studentlitteratur

Pihlgren, Ann S. (2017). *Fritidshemmets mål och resultat: att planera och utvärdera*. Upplaga 1 Lund: Studentlitteratur

Rönnerman, K. Vad är aktionsforskning? (2012). I: K. Rönnerman (red.). *Aktionsforskning i praktiken: förskola och skola på vetenskaplig grund*. 2., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Scherp, Hans-Åke & Scherp, Gun-Britt (2007). *Lärande och skolutveckling: ledarskap för demokrati och meningsskapande*. Karlstad: Estetisk-filosofiska fakulteten, Pedagogik, Karlstads universitet

Selberg, Gunvor (1999). *Elevinflytande i lärandet: en studie om vad som händer när elever har inflytande i sitt eget lärande och när elever har olika erfarenheter av sådant arbete*. Luleå: 1999

Shier, H. (2001). *Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligation. A new model for Enhancing Children's Participation in Decision Making, in line with Article 12.1 of the United Nations Convention on the Rights of the Child*. Children & Society. Volume 15 pp.107-117.

Skollagen (SFS 2010:800). Stockholm: Utbildningsdepartementet

Skolverket. (2014). Allmänna råd och kommentarer - fritidshem. Stockholm: Fritzes.

Solstad, Karl-Jan. (2000). *Entreprenørskap - noko for skolen? Ei drøfting og ei kartlegging*. Bodø: Nordlandsforskning

Säljö, R. Den lärande människan - teoretiska traditioner. (2010). I: U.P Lundgren., R. Säljö. & C. Liberg (red.). *Lärande, skola, bildning: [grundbok för lärare]*. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur

8 BILAGOR

Bilaga 1: Missivbrev

Hej!

Mitt namn är Mevlana Ahmet och jag studerar sista terminen på utbildningsprogrammet Grundlärare med inriktning mot fritidshem samt Idrott och hälsa. Jag har varit ute på xxx-skolan under höstterminen 2017 och gjort min VFU och jag kommer även att göra min sista VFU i utbildningen hos er. Jag kommer nu under vårterminen påbörja mitt examensarbete som är ett utvecklingsarbete inom det fritidspedagogiska området.

Jag kommer att vara närvarande på X-fritidshemsavdelning under några tillfällen för att genomföra ett projekt tillsammans med eleverna. Projektet går ut på att jag ska bedriva ett entreprenöriellt lärande på fritidshemmet där syftet med projektet är att öka elevers ansvarstagande, initiativtagande samt ge eleverna möjligheten att pröva egna samt andras idéer. I skolans läroplan står det nämligen att en av skolans viktiga uppgifter är att eleverna ska få möjlighet att pröva egna idéer, få möjlighet att ta ansvar och initiativ samt arbeta tillsammans med andra men även självständigt. Jag vill därför ge eleverna möjligheten att utveckla dessa kompetenser under fritidsgympan där ett x antal elever kommer få möjligheten att planera och genomföra aktiviteter på fritidsgympan.

Jag kommer att föra samtal med elever och lärare på den berörda avdelning för att få en tydlig nulägesanalys gällande elevers syn på ansvar- och initiativtagande samt lärares syn på elevernas ansvar- och initiativtagande. Dessa samtal kommer att genomföras både i början av projektet men även i slutet av projektet för att se om det uppstått någon förändring. Eleverna kommer att få ett informationsbrev där deras vårdnadshavare kan ta del av all information som de behöver veta gällande projektet samt en medföljande blankett där de kan fylla i om de godkänner att deras barn får delta i projektet om att bli intervjuad eller inte.

För att påbörja detta projekt behöver jag godkännande av dig som rektor att jag kan genomföra detta utvecklingsprojekt tillsammans med eleverna där dem utifrån sin fria vilja får delta på fritidsgympan.

Mvh,

Mevlana Ahmet

Bilaga 2: Vårdnadshavarbrev inklusive blankett

Hej!

Mitt namn är Mevlana Ahmet och jag studerar sista terminen på utbildningsprogrammet Grundlärare med inriktning mot fritidshem samt Idrott och hälsa. Jag kommer nu under vårterminen påbörja mitt examensarbete som är ett utvecklingsarbete inom det fritidspedagogiska området och jag har valt att utföra mitt projekt på ditt/dina barns avdelning.

För att genomföra projektet kommer jag att vara närvarande på ditt/dina barns fritidshemsavdelning under några tillfällen. Projektet går ut på att jag ska bedriva ett entreprenöriellt lärande på fritidshemmet där syftet med projektet är att öka elevers ansvarstagande, initiativtagande samt få möjligheten att pröva egna samt andras idéer. I skolans läroplan står det nämligen att en av skolans viktiga uppgifter är att eleverna ska få möjlighet att pröva egna idéer, få möjlighet att ta ansvar och initiativ samt arbeta tillsammans med andra men även självständigt. Jag vill därför ge ditt/dina barn möjligheten att utveckla dessa kompetenser under fritidsgympan där möjligheten att planera och leda fritidsgympan kommer ges. Alla elever på avdelningen kommer dock inte få möjligheten att planera och leda en aktivitet men möjligheten att delta på fritidsgympan kommer att ges alla elever.

Under projektets gång kommer jag att intervjua utvalda elever samt dokumentera projektet via fotografier som endast kommer att användas vid redovisningssyfte. Intervjufrågorna kommer baseras på ditt/dina barns upplevelse av den nuvarande fritidsgympan. Fotografierna kommer endast vara på elevernas planeringsmall och utvärderingsenkät, alltså kommer inga elever att närvara på bilderna så att de kan identifieras. I mitt examensarbete garanterar jag att ditt/dina barns namn inte kommer nämnas och inte heller avdelningen eller skolans namn där barnet/barnen går på. Efter att jag har tagit examen kommer allt detta material att raderas.

För att lyckas med detta utvecklingsprojekt behöver jag samtycke av dig som vårdnadshavare att ditt/dina barn får medverka i projekt genom att fylla i blanketten som medföljer. Utifrån ert samtycke är det upp till ditt/dina barns fria vilja att delta på fritidsgympan.

Lämna gärna in den ifyllda blanketten till någon lärare på fritidshemsavdelningen så fort som möjligt.

Vid frågor eller synpunkter kontakta mig via mejl.

Mevlana Ahmet

ma223sw@student.lnu.se

Blankett

Utvecklingsprojekt/Fritidsgympa

Ditt/Dina barns namn och klass:

Samtycke

- Jag/Vi godkänner att vårt/våra barn får delta i utvecklingsprojektet
- Jag/Vi godkänner INTE att vårt/våra barn får delta i utvecklingsprojektet

Bilaga 3: Planeringsmall

Planering av fritidsgympa - 3A och 3C

Namn och klass:

--	--

--	--

Val av aktivitet:

<p>Aktivitet:</p> <p>Material:</p>

<p>Aktivitet:</p> <p>Material:</p>

<p>Aktivitet:</p> <p>Material:</p>

Bilaga 4: Intervjufrågor till lärare

- Hur ser elevers möjlighet ut till ansvarstagande och initiativtagande på fritidsgympan?
- Visar eleverna något tecken på att de vill ta ansvar och/eller initiativ?
- Får elever möjligheten att pröva egna och andras idéer på fritidsgympan?
- Visar eleverna något intresse att vilja pröva egna och andras idéer?

Bilaga 5: Intervjufrågor till elever

- Får du möjlighet att bestämma vilken aktivitet som lärarna ska hålla i på fritidsgympan?
- Får du ta något ansvar på fritidsgympan?
- Är det roligt att gå på fritidsgympan som lärarna har planerat?
- Skulle du vilja ta ansvar på fritidsgympan och hålla i en aktivitet som du gillar för dem andra eleverna på din fritidsavdelning?

Bilaga 6: Utvärderingsfrågor/Enkätfrågor

1. Känner du att du har fått bestämma din aktivitet själv under planeringen och genomförandet av fritidsgympan?

- Alltid
- Ofta
- Sällan
- Aldrig

2. Hur tycker du att det har varit att få planera och genomföra fritidsgympan?

- Mindre bra
- Bra
- Mycket bra

3. Tycker du att fritidsgympan har lett till att du vill ta ansvar för planering av aktiviteter på fritidsgympan?

- Ja
- Kanske
- Nej

4. Känner du att du har fått stöd utav mig under planeringen och genomförandet av fritidsgympan när du har behövt?

- Alltid
- Ofta
- Sällan
- Aldrig

5. Hur tycker du att det har varit att få ta ansvar för en aktivitet?

- Mindre bra
- Bra
- Mycket bra

6. Skulle du kunna tänka dig leda fler aktiviteter på fritidsgympan?

- Ja
- Kanske

Nej

7. Hur fungerade samarbetet i gruppen?

Mindre bra

Bra

Mycket bra

8. Skulle du kunna tänka dig delta på fritidsgympan som någon annan elev i klass A och C planerat?

Ja

Kanske

Nej

Bilaga 7: Intervjufrågor till närvarande lärare

- Har du märkt någon förändring i elevers ansvarstagande och initiativtagande på fritidsgympan efter min studie?
- Har eleverna efter mitt utvecklingsarbete visat något tecken på att vilja ta mer ansvar och initiativ på fritidsgympan?
- Har det skett någon förändring i elevers attityder till att vilja ta del av andra elevers idéer på fritidsgympan jämfört med hur det var innan min studie startade då eleverna var mindre positivt inställda till det?

